

بسمه تعالی

اهداف و برنامه های گروه آسیب شناسی و مداخلات اجتماع فرهنگ محور

مقدمه:

با توجه به افزایش روز افزون مشکلات و آسیب های اجتماعی از یک سو و نیز نقش سازمان های مردم نهاد ، تشکل های محله ای و رویکرد های اجتماع محور؛ در کنترل و پیشگیری از آسیب های اجتماعی، ارتقای سلامت اجتماعی و سرمایه اجتماعی از سوی دیگر ، نیاز مبرم به طراحی و استقرار یک مدل اجتماع محور را بیش از پیش مطرح می نماید. در بسیاری از کشورها استفاده از رویکردهای اجتماع محور تأثیرات مناسبی داشته است و توسعه این مدل ها می تواند به مشارکت بیشتر مردم و سازمان های غیر دولتی در برنامه ریزی های سلامت و نیز توسعه همکاری بین بخشی بین بخش غیر دولتی و دولتی منجر گردد و در نهایت به هم افزایی اقدامات حوزه سلامت منجر گردد. رویکرد پیشنهادی این گروه بر اساس انواع مدل های برنامه ریزی در حوزه سلامت عمومی و همچنین روش های برنامه ریزی و ارزشیابی اجتماع محور ، طراحی شده است. با اجرای این رویکرد می توان با تعامل مناسب بین دولتی ها و غیر دولتی ها ؛ به تخصیص بهینه منابع ، مبتنی بر نیاز و مبتنی بر شواهد عمل نمودن برنامه ها ، استفاده از داشته های موجود و گسیل منابع محلی ، به ارتقای سلامت مردم از جمله سلامت اجتماعی آنها کمک نمود.

سازمان بهداشت جهانی در سال 1978 در آلماتا با تاکید بر نقش مشارکت مردم بر گسترش سلامتی ، و در 1984 در اتاواای کانادا ، باتدوین منشور آتاوا و پذیرش آن از طرف اعضاء ارتقاء سلامت را به عنوان دیدگاه تازه ای در بهداشت جهانی در برابر دیدگان سیاست گذاران و برنامه ریزان سلامت در کشورهای جهان قرار داد. بدین ترتیب ، ارتقاء سلامت با تعریف « توانمندسازی مردم برای کنترل عوامل موثر بر سلامتی شان » محور فعالیتها و برنامه سلامتی سازمان بهداشت جهانی قرار گرفت.

به دنبال این دیدگاه نوین ، تاکید بر فرد و نقش خاص درمانگر، که زیربنای بهداشت فردی و روانشناسی سلامتی بود کم رنگ شد. و اجتماعات کوچک¹ و مشارکت مردم ، موضوع مطالعه گرایش جدیدی به نام برنامه های اجتماع محور شد.

در برنامه های اجتماع محور، فرایندهای خدماتی و رفاهی و ارتقایی و مسئولیت معطوف به آنها را به افراد خانواده و جامعه انتقال می دهیم و افراد اجتماع در تمام مراحل برنامه (نیازسنجی، اولویت بندی ، برنامه ریزی ، اجرا و ارزشیابی برنامه) مشارکت فعال دارند. برنامه های اجتماع محور در سه سطح 1- محله ها 2- محیطهای کار 3- محیطهای آموزشی اجرا می شوند.

رویکرد اجتماع محور^۲، رویکردی بر اساس مدل محیطی اجتماعی و مداخله کامل و مؤثر ذی‌نفعان در یک اجتماع کوچک و یا محلی است که در آن اعضاء برای ارتقاء شرایط خود، به عمل اجتماعی مطابق برنامه‌ریزی‌های محلی اقدام می‌کنند. در این رویکرد ساماندهی افراد که نمایانگر سازمانها دسته بندی ها یا تشکلهائی است که موافق کار با همدیگر بخاطر کسب یک هدف مشترک هستند . ویژگی های این رویکرد عبارتند از:

-درک و فهم اجتماع

-داشتن اهداف مشارکتی

-وجود بیانیه ماموریت و اهداف مشخص

-مشارکت بهنگام و فعال در قسمتهای مختلف اجتماع

-فواید و مزایای آشکار و قابل مشاهده در سطح وسیع اجتماع

-ارتباط با سازمانهای خارج از اجتماع

-دارا بودن کفایت سازمانی

-اهمیت رهبری اثر بخش و پایا

-فرایند تصمیم گیری مردم سالار

-وجود کارشناس و افراد داوطلب و با تجربه

-ارتباط باز و راحت

-اطمینان متقابل

-قابلیت دستیابی به خدمات

-توانائی رهبری و تعارض

مفهوم « همه چیز را همگان دانند» و توجه به اعتماد به «خرد جمعی» و افزایش نقش مردم در آن جزئی که متعلق به آنهاست فراز و فرودهای متعددی را پشت سر گذاشته است. کار توسط مردم و همکاری با

ایشان شده است. به نظر می‌رسد چنانچه مردم بخواهند احساس بهروزی کنند بایستی احساس تعلق کنند و نقش آن‌ها در مایملک ایشان (یعنی اجتماعی که بر آن زندگی می‌کنند) مورد توجه قرار گیرد. در حال حاضر موفقیت برنامه‌های اجتماع محور از طریق افزایش سرمایه اجتماعی و سایر مکانیسم‌ها در تجارب موجود جهانی نشان داده شده است. در هنگام کار با شبکه با جستجوی کلمات کلیدی «بهترین تجارب - برنامه‌های اجتماع محور» به میلیون‌ها تجربه در این مورد دست خواهیم یافت.

اجتماعات زمانی بوجود می‌آید که افراد ی به شکل هم وابسته تلاش می‌کنند تا ضمن التزام به سنتها و علایقی که از سنتها جدا است، آینده خود را بر ساس واقعیتها ی زمان حال بهبود بخشند

به طور کلی در برنامه‌های اجتماع محور، کارگزار محله‌ای، ارزیابی محلی، بسیج اجتماعی، سازمان‌یابی اجتماعی و برنامه‌ریزی و اجرای پروژه را در اجتماع محلی پیگیری می‌کند. سازمان‌های مجاور (غیر از سازمان اجتماع محور) سه نقش اصلی (حمایت‌گری، آموزش و تسهیل‌گری) در این فرآیند را به عهده می‌گیرند.

اهمیت رویکرد:

- 1- توجیه‌پذیری از جنبه فردی، خانوادگی، مدرسه، رسانه، سازمان‌های محلی بهداشتی این اجزا به گونه‌ای در همه یکپارچه است به طوری که یکدیگر را تقویت میکند.
- 2- به کارگیری سیاستگذاری‌های آموزشی محلی و رسانه‌ای محلی برای افزایش آگاهی عمومی و حسب حمایت‌های محلی به گونه‌ای که این فعالیت‌های محلی برنامه‌های خانواده‌ها، والدین و محیط‌های کار را تقویت کرده و پیشبرد بیشتری میدهد.
- 3- دخالت‌های روشن و دقیق برای رسیدن به جمعیت‌های مختلف طرح‌ریزی میشود، به ویژه برای افراد در معرض خطر این دخالت‌ها باید به اندازه کافی به طول بینجامد تا تغییرات مورد انتظار نگرش رفتار حاصل میشود.
- 4- طراحی برنامه بر مبنای سنجش نیازها با شروطی که پیشرفت برنامه سازوکار دریافت بازخورد را از مردم و دست‌اندرکاران فراهم کند تا در مراحل مختلف بهبود حاصل میشود.
- 5- اهداف اختصاصی در محدوده زمانی، یکپارچگی و قابلیت دستیابی داشته باشد و سازوکار پایش و ارزشیابی برنامه تعیین میشود.

اهداف اصلی گروه:

- 1- ارتقای سلامت اجتماعی مردم به شکل محله ای
- 2- پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در محلات

3- انجام تحقیقات و پژوهش های مرتبط با پیشگیری و مداخلات اجتماع-فرهنگ محور از آسیبهای اجتماعی- روانی

اهداف کاربردی گروه:

- 1- افزایش سطح آگاهی ، نگرش ، و رفتار افراد محله در باره آسیب های اجتماعی و روانی و پیامدهای سوء مصرف آنها.
- 2- افزایش مشارکت مردم در برنامه های سلامت و افزایش سرمایه اجتماعی
- 3- بهبود ارتباط مسئولین با مردم جهت انجام پروژه های مشترک مربوط به حوزه سلامت روانی و اجتماعی
- 4- افزایش استفاده از منابع وداشته های محلی برای ارتقای سلامت روانی و اجتماعی مردم
- 5- تخصیص بهینه منابع
- 6- کاهش عوامل مخاطره آمیز (گرایش به اعتیاد – دوستان ناباب - ...)
- 7- افزایش عوامل بازدارنده از مخاطرات (آموزش مهارتهای اساسی زندگی – تقویت ارزشها و تغییر نگرش و...).
- 8- حمایت از نوجوانان وجوانان در معرض خطر
- 9- توانمندسازی گروههای محله در مواجهه با آسیبهای اجتماعی
- 10- توانمند سازی افراد محله
- 11- بالابردن مشارکت اهالی محله در امور فرهنگی و رفاهی اجتماعی محله
- 12- ظرفیت سازی محله

راهنماها:

- 1-آموزش وآگاهسازی (افزایش دانش پایه و اصلاح اطلاعات ونگرش مردم در مورد آسیب های اجتماعی)
- 2- عمل در اجتماعات کوچک : ارتقای مشارکت افراداجتماع کوچک دربرنامه ریزی واجراء برنامه
- 3- حمایت گری : هماهنگی بین بخشی وجلب نظر نهادهای مدنی و دولتی
- 4- اقتدارافزایی: فعالیتهای که منجر به کشف وتقویت توانایی های فرد وگروه می شود
- 5- - مهارت پروری : ارتقاء مهارتهای فردی و مهارتهای مشارکتی محله

تعریف مفاهیم:

نیاز سنجی: عبارت است از کاربرد فنونی که بتوان به کمک آنها اطلاعات مناسب را درباره نیازها گردآوری کرد و به الگوی نیازها و خواسته‌های فرد، گروه و جامعه دست یافت.

مشکل و آسیب اجتماعی: پدیده اجتماعی نامطلوبی است که اثر منفی بر کیفیت زندگی و مهمترین ارزشها و هنجارهای مورد توافق جامعه می‌گذارد، و با توجه به علل یا پیامدهای سوء اجتماعی آن، مداخله اجتماعی برای کاهش و کنترل آن الزامی است. از جمله آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی عبارت اند از فقر و نابرابری، طلاق، خشونت، و...

کیفیت زندگی: ارزشیابی ذهنی فرد از موقعیت و وضعیت خود براساس عوامل تعیین کننده سلامت و شادمانی (مثل محیط مادی راحت و شغل رضایت‌بخش)، آموزش، ارضای اجتماعی و عقلی، آزادی عمل، عدالت، و آزادی از ستم است.

رفاه اجتماعی: مجموعه شرایط و کیفیت‌هایی که نیازهای فردی (جسمی و روانی) و اجتماعی آحاد جامعه را در حد مطلوب تامین کرده و همه مردم از زندگی در آن شرایط احساس امنیت زیستی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی داشته باشند.

ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی: فرآیند مقتدر سازی مردم جهت افزایش کنترل بر کیفیت زندگی و رفاه خود و جامعه و بهبود آن است. ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی یک فرایند همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بوده و تنها شامل تقویت مهارت‌ها و توانایی‌های افراد نیست، بلکه بهبود شرایط اجتماعی، اقتصادی، و محیطی را نیز در برمی‌گیرد. این مفهوم با سلامت جسم و روان، استقلال، روابط اجتماعی، باورهای شخصی، و ارتباط فرد با عوامل محیطی در آمیخته است.

سلامت اجتماعی: «وضعیت اجتماعی مطلوب» است که بسته به اوضاع فعلی هر جامعه یا اجتماع معنای عینی متفاوتی به خود می‌گیرد. مثلاً «ائتلاف اجتماعی‌های سالم اونتاریو» این ویژگی‌ها را برای اجتماع سالم بر شمرده است: محیط زیست پاک و امن؛ صلح، انصاف، و عدالت اجتماعی؛ دسترسی کافی همگان به غذا، آب، سرپناه، درآمد، امنیت، کار، و تفریح؛ دسترسی کافی به خدمات سلامت؛ وجود فرصت‌هایی برای یادگیری و توسعه مهارت‌ها؛ روابط و شبکه‌های قوی و حامی یکدیگر؛ محیط‌های کار، حامی آسایش فرد و خانواده؛ مشارکت وسیع ساکنان در تصمیم‌گیری؛ میراث فرهنگی غنی در محل؛ اقتصاد متنوع و زنده؛ حفاظت از محیط زیست طبیعی؛ و مصرف مسئولانه منابع به نحوی که پایداری دراز مدت آنها تضمین شود.

سرمایه اجتماعی: شبکه‌ها، نهادها، ارتباطات و هنجارهایی است که کیفیت و کمیت تعاملات اجتماعی را تشکیل می‌دهند و سبب سهولت همکاری و همکاری و هماهنگی در جامعه گردیده و برای هر دو طرف تعامل، مفید هستند. اعتماد اجتماعی، عنصر اساسی در سرمایه اجتماعی است.

سلامت روان: فقط نبود بیماری روان نیست، بلکه آسایش هیجانی و (رفاه) اجتماعی، دستیابی به ظرفیت بالقوه خود، توان مدارا با فشارهای روزمره زندگی، مثمر‌تر و مولد بودن، ایفای نقش برای اجتماع خود، تعامل باهم و با محیط به نحو عادلانه، پذیرا، افزایش آسایش ذهنی، و بهینه‌کننده فرصت‌های رشد، و بهره‌گیری از توانایی‌های روانی خود را نیز شامل می‌شود.

سازمان اجتماع محور (سام [CBO] Community-Based Organiza on): نوع خاصی از سازمان مردم نهاد (سمن، NGO) است که از اعضای یک اجتماع کوچک (مثل محله، مدرسه، یا محیط کار) تشکیل شده است. سازمان اجتماع محور فعالیت غیرانتفاعی و ماهیت حقوقی مستقل از دولت دارد و به انتخاب مردم اجتماع و با تلاش گروهی از آنها جهت تحقق اهداف مشخص محلی با استفاده از منابع دولتی و غیردولتی موجود در اجتماع تشکیل می‌شود.

مهارت‌های زندگی: توانایی انجام رفتارهای سازگارانه و مثبتی است که افراد بتوانند به واسطه آنها به طور مؤثر با نیازها و چالش‌های زندگی روزمره برخورد نمایند و کمتر آسیب ببینند. مهارت‌های زندگی شامل مهارت‌های فردی (شناختی و جسمانی و...)، بین فردی، و مهارت‌های اجتماعی می‌شوند.

تاب آوری: عبارت است از وضعیتی که در آن، فرد یا اجتماع در معرض عوامل خطر قرار می‌گیرد ولی علی‌رغم این دچار عوارض ناشی از عوامل خطر نمی‌شود و حتی در برابر آن، عوامل قدرت بیشتری از کسی که با آنها هرگز مواجه نبوده، نیز پیدا می‌کند.